

***FORUNDERSØGELSE
OVERORDNET VISION***

Jordbro (Mønsted, Daugbjerg og Jordbro Å) - Subregion 39-1

Natura 2000-område 39: Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal

Billede 1 Gammelstrup hede, hvor der både findes højmoser, tør hede, rigkær, hængesæk og surt overdrev.

Viborg kommune, september 2021

Ansvarsfraskrivelse:

Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.

EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Indholdsfortegnelse

Projektområdet generelt	3
Oversigt.....	3
Kortlagt habitatnatur.....	3
Søer.....	6
§3-natur	7
Fredninger	8
Vandløb og grøfter	9
Andre forhold	10
Trusler mod områdets naturværdier.....	11
Nuværende pleje	12
Ejerstruktur.....	12
Drift og driftshistorie	13
Overordnet vision for området	14
Indledende overvejelser om de næste trin	14
Interessentundersøgelse	14
Botanisk forundersøgelse	15
Hydrologisk forundersøgelse	16
Komplementære projekter.....	18
Relevante aktioner	19
Bilagsoversigt.....	19

Projektområdet generelt

Oversigt

Billede 2. Afgrænsningen for LIFE IP Natureman Subregion 39-1: Jordbro (Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Å). Kommunegrænsen mellem Viborg kommune og Skive kommune er markeret med lyserød.

Natura 2000-område nr. 39 Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal udgør et areal på ca. 755 ha. Det strækker sig helt fra Daugbjerg og Mønsted i syd og går langs Mønsted ådal og Jordbro ådal til et område nord for Birkesø ved Stoholm, hvor hovedvej 26 fungerer som afgrænsning (se billede 2). I forhold til LIFE IP Natureman navngives Natura 2000-området sub-region N39-1 Jordbro.

Området ligger primært i Viborg Kommune, men strækker sig også en mindre del ind i Skive Kommune. Oplysningerne i denne rapport er koordineret mellem de to kommuner. Projektejer er både Viborg Kommune og Skive Kommune.

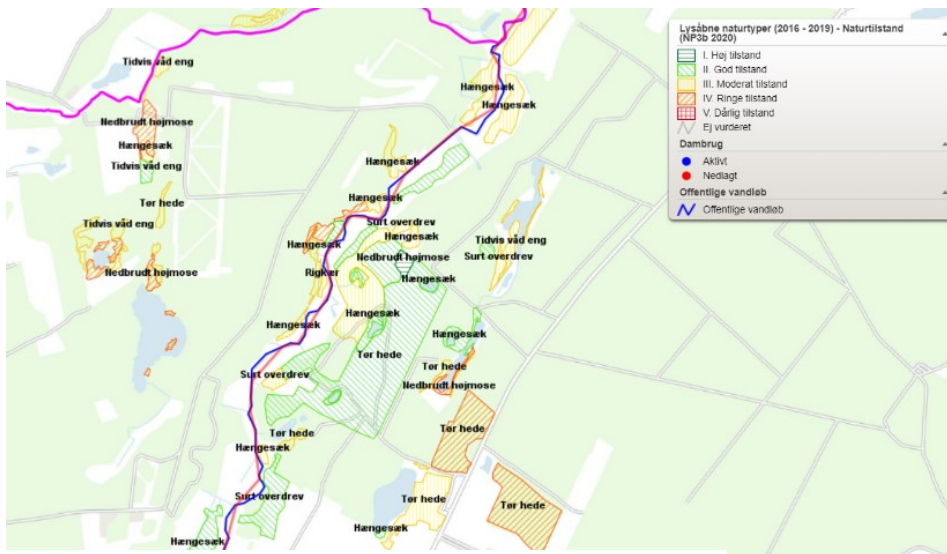
Birkesø i Dalgas Plantage mod nord er karakteriseret som en Lobeliesø og ligger syd for Gammelstrup Hede.

Bredmosen er en skovsø i Liebes Plantage.

Omkring Daugbjerg plantage ligger Daugbjerg kalkgrube sydvest for plantagen og Mønsted kalkgrube nordøst for plantagen. Mønsted kalkgrube ophørte med brydningen af kalk i 1978. Naturstyrelsen ejer både Mønsted kalkgruber og 187 ha omkring kalkgruberne. Driften og billetadgangen til gruberne er der en selvejende institution, der står for. Mod sydøst grænser området op til Mønsted plantage.

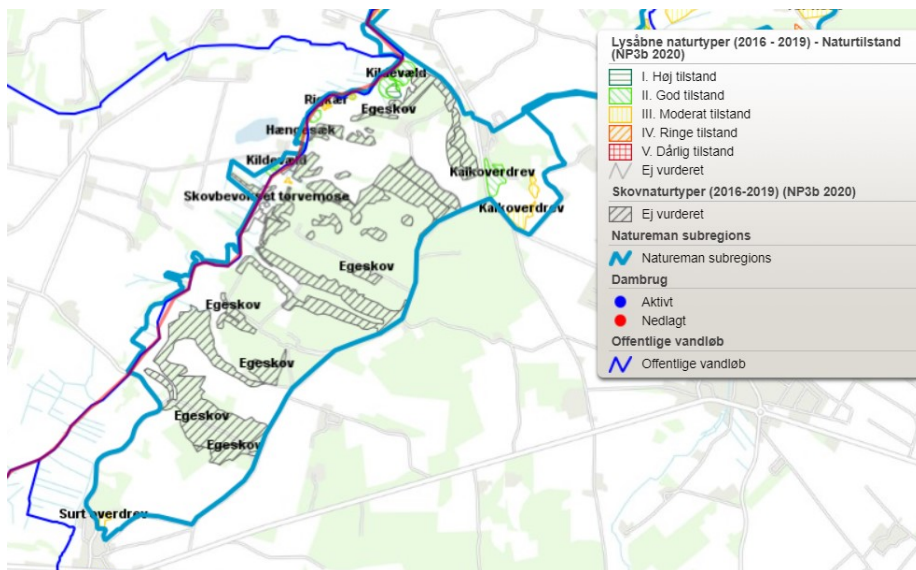
Kortlagt habitatnatur

I subregion 39-1 Jordbro (Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Å) er der fundet ti lysåbne naturtyper og fem skovnaturtyper. Den tidligste kortlægning er fra 2004-2006 og den seneste kortlægning er fra perioden 2016-2019. Området er især præget af ådalsnaturen i Jordbro ådal og Mønsted ådal med surt overdrev, enekrat, rigkær, hængesæk og kildevæld, men der findes også store arealer med tør hede. I den nordlige del omkring lobeliesøen Birkesø findes der nedbrudt højmoser og skovbevokset tørvemose.

I området ved Dalgas plantage er der en del områder med tør hede og hængesæk og få arealer med naturtyperne surt overdrev, rigkær og tidvis våd eng. Tilstanden for store områder af tør hede er gået markant fremad (se billede 3) siden de første målinger i 2004-2006 (se billede 4). Tilstanden er gået fra ringe til god imellem de to kortlægningsperioder.

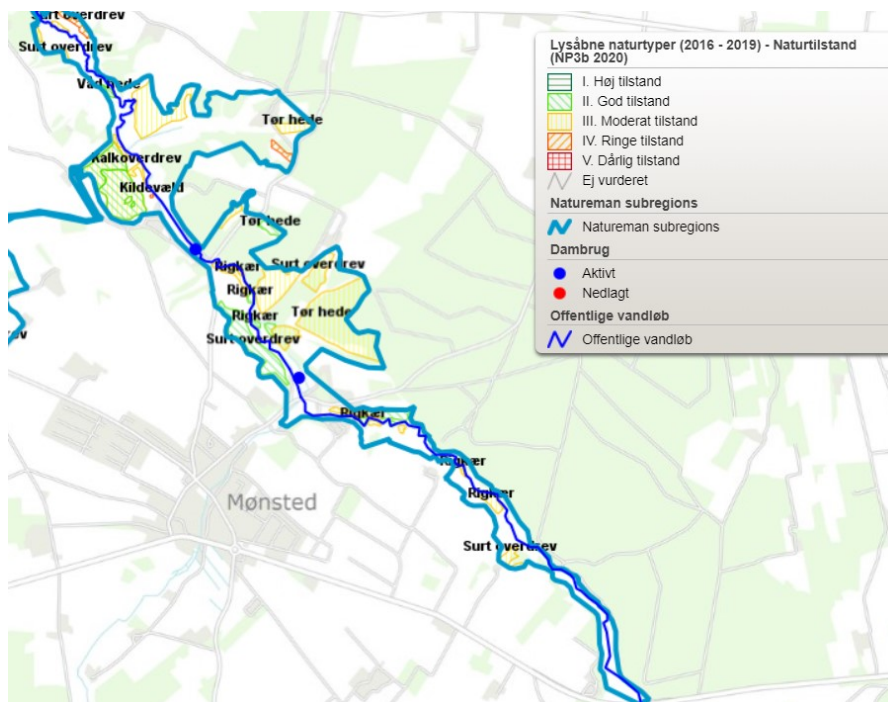

Billede 6. Sydvestlige del af subregionen 39-1. Daugbjerg plantage og de to kalkgruber. Daugbjerg kalkgrube i den sydlige del og Mønsted kalkgrube i den nordvestlige del omkring kalkoverdrene. NOVANA kortlægning af lysåbne naturtyper samt skovnaturtyper og deres tilstand 2016-2019. Den grå skravering indikerer at området endnu ikke er vurderet og tilstanden derfor er ukendt.

I den sydvestlige del af området ligger Daugbjerg plantage og de to kalkgruber. Daugbjerg kalkgrube beliggende syd for Daugbjerg plantage og Mønsted kalkgrube nordøst for plantagen (se billede 2). Jordbro Å går langs med afgrænsningen af Natura 2000 området mod vest. De lysåbne naturtyper rigkær, kildevæld og surt overdrev findes i området, men er ikke dominerende. Omkring Mønsted kalkgrube er der to kalkoverdrev i moderat til god tilstand. Der er generelt sket

en mindre forøgelse af antallet af udpegede lysåbne naturtyper i området mellem de to kortlægningsperioder (2004-2006 og 2016-2019) En stor del af området mellem de to kalkgruber består af egeskov. I den tidligere kortlægningsperiode er der udpeget områder med stilkegekrat og skovbevokset tørvemose i området, men i den nyeste kortlægning er disse områder ikke vurderet (se billede 6).

Billede 7. Sydøstlige del af subregionen 39-1, der grænser op til Mønsted plantage. NOVANA kortlægning af lysåbne naturtyper og deres tilstand 2016-2019.

I den sydøstlige del af subregion 39-1 er der kortlagt rigkær, surt overdrev og tør hede. Der er også mindre områder med kalkoverdrev og kildevæld. Tilstanden er primært moderat til god.

Søer

I den nordlige ved Dalgas plantage ligger Lobeliesøen Birkesø (se billede 2), der er i moderat tilstand. Den gennemsnitlige dybde er 2,3 m og største dybde er målt til 5,4 m. Der er hverken til- eller afløb fra søen. Viborg kommune udførte i efteråret 2016 en restaurering af søen, hvor der blev oprenset bundmateriale og fjernet vegetation for at åbne op omkring søen og genskabe den naturlige mineralbund og flade sandbund. Målet med restaureringen var at fjerne en del af næringsstofferne, der blev tilført søen og derved gøre vandet mere klart. Kommunen har opkøbt arealerne omkring søen, så tidligere intensiv landbrugsdrift er ophørt og er i stedet blevet ekstensiveret i form af afgræsning med kvæg og høslæt for at fjerne næringsstoffer fra arealerne.

Billede 8. Restaureringen af Birkesø

Der er etableret stisystem og der er sat et par shelters op. Derudover anvendes søen som badesø og har både badebro, toiletfaciliteter, bordebænkesæt og vandpost.

En botanisk gennemgang af søen efter arter tilknyttet Lobeliesøer vil kunne give en indikation på om restaureringen i 2016 har været en succes.

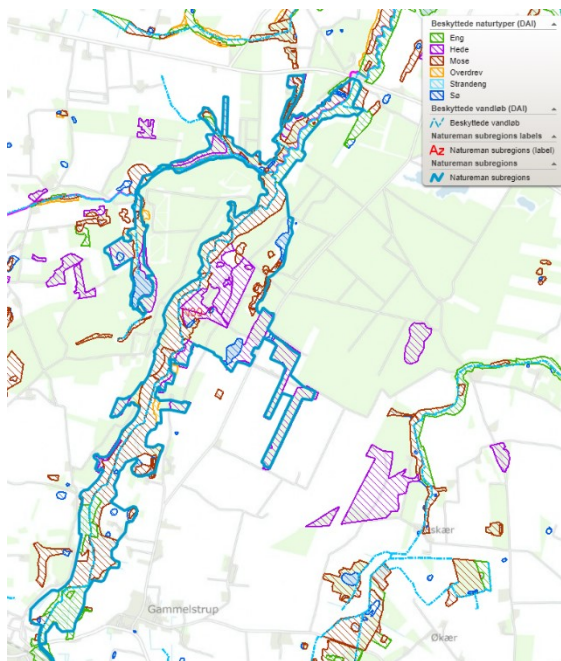
I Liebes plantage findes Bredmosen, der er en brunvandet skovsø. Den økologiske tilstand er registreret til god.

De resterende søer i Dalgas og Liebes plantage samt resten af den nordlige del af subregion 39-1 er enten brunvandede søer eller næringsrige søer, der alle er i god til høj økologisk tilstand. Der findes en enkelt kransnålsø i høj økologisk tilstand.

I området ved Daugbjerg plantage er der et par næringsrige søer i moderat til god tilstand, og i området ved Mønsted ådal er der registreret en enkelt næringsrig sø med ukendt økologisk status.

§3-natur

I den nordlige del med Dalgas- og Liebes plantager består den beskyttede natur primært af mose, eng og hede (se billede 9). Birkesø, Bredmosen og de andre søer i området er beskyttede søer.

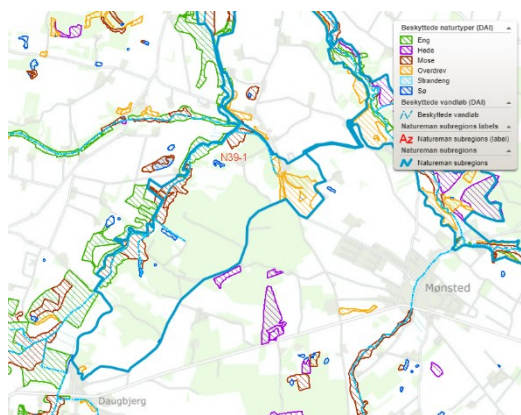

Billede 9. §3-beskyttet natur i nordlige del af subregion 39-1.

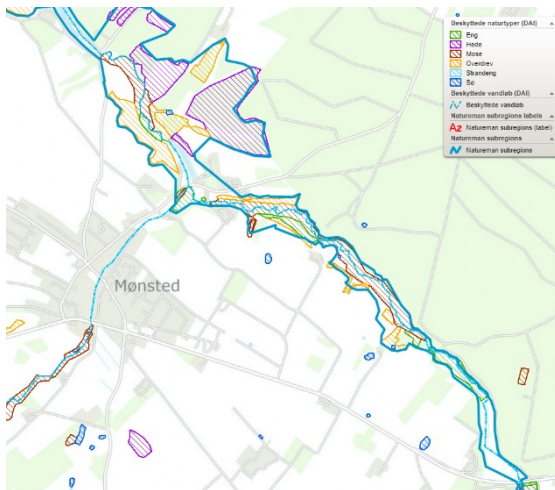
Billede 10. §3-beskyttet natur i sydlige del af subregion 39-1.

Længere mod syd og nordvest for Gammelstrup findes hovedsageligt mose, men der findes også mindre områder med eng og helt små områder med hede og overdrev (se billede 9). Søerne i området er alle beskyttede §3 søer. Området sydvest for Stoholm deler sig i to, hvor den vestlige del med Jordbro Å består af beskyttet mose og eng, hvorimod den østlige del langs med Mønsted å er en mosaik af forskellige beskyttede naturtyper i form af både overdrev, mose, eng og hede (se billede 10).

Billede 11. §3-beskyttet natur i subregion 39-1 omkring Daugbjerg plantage.

I området ved Daugbjerg plantage ligger de beskyttede naturtyper mose og eng langs med Jordbro Å (se billede 12). Omkring Mønsted kalkgrube i den nordøstlige del af dette område er der beskyttede overdrev. Desuden er hele vandløbsstrækningen Jordbro Å samt Lånum bæk og tilløbet fra Fladkær beskyttet.

I Mønsted ådal er området en mosaik af beskyttede naturtyper. Især hede og overdrev er dominerende, men der er også områder med mose og eng (se billede 12).

Billede 12. §3-beskyttet natur i subregion 39-1 omkring Mønsted og i Mønsted ådal.

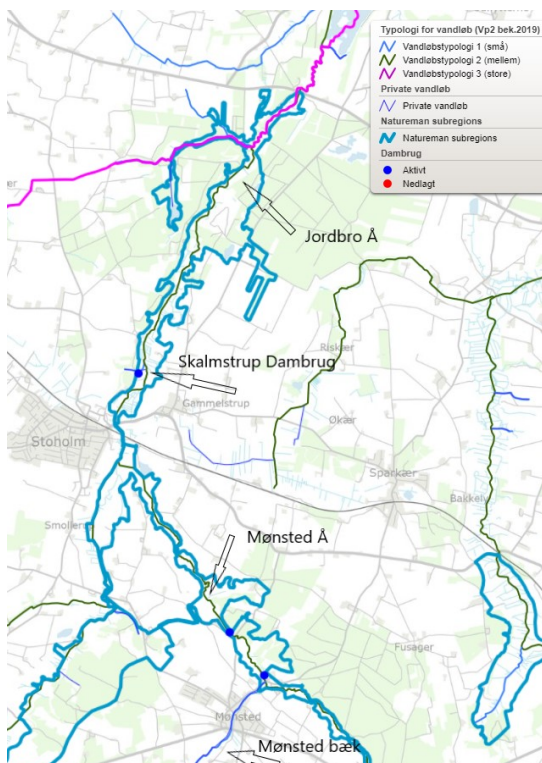
Fredninger

Daugbjerg kalkgruber og det omkringliggende skovareal blev fredet område i 2004 ([Fredning 07992.00 Daugbjerg Kalkgruber](#)). Formålet med fredningen er blandt andet at opretholde eller genoprette gunstig bevaringsstatus for især damflagermusen og sikre øvrige arter af flagermus mod beskadigelse eller ødelæggelse af deres yngle- eller rasteområder. Der skal også sikres og forbedres forhold for botaniske og entomologiske værdier i skovområdet. Derudover går fredningen på de kulturhistoriske værdier i forhold til kalkgruberne.

Den nuværende fredning er fastsat i 2004, men der foreligger en fredning fra 1951, som er mindre restriktiv og knap så præcis i forhold til den nuværende fredning. Dette gav anledning til at ejer af matriklerne med kalkgruben samt omkringliggende skove påklagede fredningen af flere omgange. Fredningens bestemmelser blev til sidst afgjort af Naturklagenævnet og indeholder en række forbud. Der er forbud mod at ændre på grubegangenens tilstand uden tilladelse fra fredningsnævnet samt restriktioner på hvornår der må være adgang til og anvendelse af kalkgruberne. På de omkringliggende arealer må der ikke plantes nåletræer og der må hverken sprøjtes eller gødskes.

Der findes tre kirkefredninger i nærområdet til subregion 39-1. Ved Gammelstrup øst for subregion 39-1 findes en kirkefredning ([Fredning 02048.11 Gammelstrup kirke](#)) fra 1953. Længere mod sydvest og syd for Smøllerup ligger Smøllerup Kirke ([Fredning 02048.15 Smøllerup kirke](#)) der har været fredet siden 1953. Yderligere sydvest for projektområdet og vest for Daugbjerg ligger Daugbjerg kirke ([Fredning 02406.00 Daugbjerg kirke](#)), der har været fredet siden 1957.

Vandløb og grøfter

Billede 13. Vandløb i LIFE IP Natureman subregion 39-1. Både private og offentlige. Vandløbstypografien er angivet med farver.

Jordbro Å er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 2 og der er samlet vurderet en god økologisk tilstand (se billede 13). Jordbro Å er omkring 25 km lang, med udspring nordøst for Sjørup ved Daugbjerg og udløb i Lovns Bredning i nord.

Mønsted Å er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 2 og med en samlet moderat økologisk tilstand. Mønsted å er ca. 12 km lang og har sit udspring syd for Mønsted. Åen fortsætter nordpå og løber sammen med Jordbro Å lige nord for Stoholm.

Trælsborg bæk er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 1 og med en samlet moderat økologisk tilstand. Åen er et tilløb til Jordbro Å i den nordlige del af subregion 39-1. Trælsborg bæk starter som to, hvor den ene del starter i nordvest og den anden del starter i sydvest.

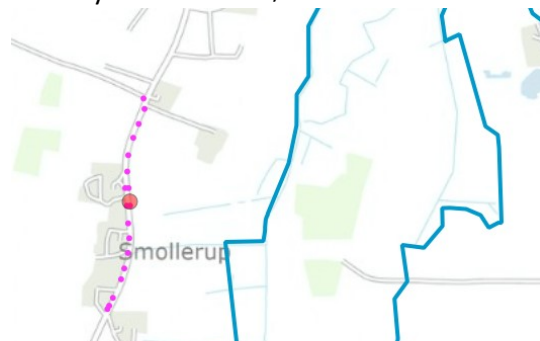
Nord for Stoholm er der et tilløb til Jordbro Å. Tilløbet hedder Skalmstrup dambrug og er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 1, og med en samlet moderat økologisk tilstand.

Mønsted Å har et tilløb fra afløb fra Movsø, der er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 1.

Herudover er der en række mindre private vandløb. I den nordlige del findes Ajstrup bæk og afløb fra Bredmose, som begge er en del af Jordbro Å systemet. Nordvest for Gammelstrup findes tilløbet til Skalmstrup dambrug. Lige nord for Mønsted kalkgrube udløber det private vandløb Harrestrup grøft til Jordbro Å, der er klassificeret som et naturligt vandløb med typografi 1 og som samlet set har en moderat økologisk tilstand og længere mod syd i samme område findes tilløbet til Jordbro Å ved Fladkær og afløbet ved Daugbjerg. Ved Mønsted by findes Mønsted bæk, der er en del af systemet ved Mønsted Å.

De få afvandingsgrøfter, der findes, er primært i forbindelse med større veje. Der er til gengæld et par brønde og afløbsrør omkring Mønsted by, og øst for Smøllerup by langs med Lånumvej er der en lang række brønde, som ligger udenfor subregionen (se billede 14).

Både i den nordlige og sydlige del af subregionen er der stor risiko for okkerudledning (Klasse I), men i den midterste del fra Birkesø til Stoholm er der ingen risiko for okkerudledning (Klasse IV).

Billede 14. Udsnit af subregionen, der er markeret med en blå linje. En række brønde findes langs med Lånumvej øst for Smøllerup. Brøndene er markeret som lyserøde prikker

Andre forhold

I kommuneplanen 2017-2029 for Viborg kommune er der flere områder, som er udpeget til at have en kulturhistorisk bevaringsværdi.

Ved Mønsted kalkgruber og kalkværk samt Daugbjerg kalkgruber og Daubjerg by beskyttes mod byggeri, anlægsarbejde og andre indgreb, der kan forringe kvaliteten af den kulturhistoriske værdi.

Både Mønsted kalkgruber og Daugbjerg kalkgruber samt området omkring Daugbjerg er desuden udpeget til at have specifikke geologiske bevaringsværdier, hvilket betyder at det er vigtigt at gruberne er tilgængelige for ekskursioner og videnskabelige studier.

Den sydvestlige del af subregionen indeholdende Daugbjerg og Mønsted kalkgruber er udpeget til værdifuldt kulturmiljø.

I forhold til skovrejsning er der et mindre område imellem Mønsted kalkgruber og Daugbjerg kalkgruber, hvor skovrejsning er ønsket, men ellers er skovrejsning uønsket i resten af subregionen.

Der er flere vandreruter i subregionen. I den nordlige del findes der en vandrerute ved Birkesø og Jordbro ådal på ca. 2,6 km. Ved Smøllerup findes vandreruten Sporet ved Smøllerup Kirke, der er en trampesti, der giver adgang til områder, der normalt ikke er offentlige tilgængelige. Kalk kaminoen er en ca. 30 km lang vandrerute fra Stoholm til Skelhøje. En stor del af vandreruten ligger udenfor subregionen, men der er et spor på ca. 3, 5 km, der går fra Stoholm Vandrehjem til Mønsted Kalkgruber, som går gennem subregionen.

Billede 15. Skiltning i forbindelse med vandreruten Kalk Kaminoen, der går fra Stoholm til Skelhøje

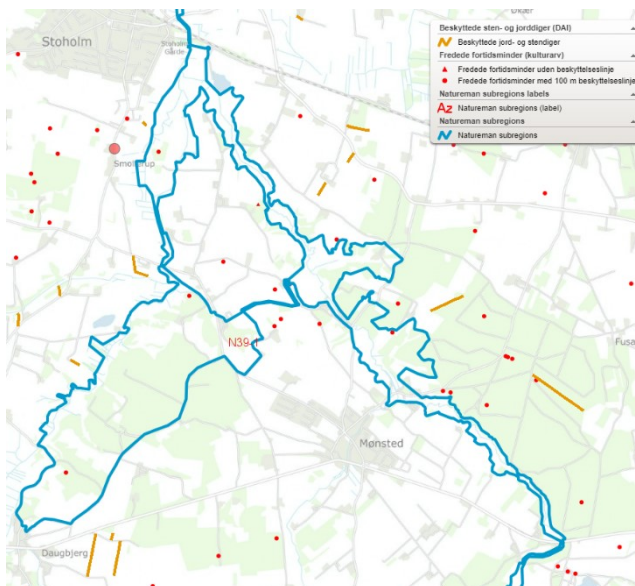
Ruterne kan findes på www.sporet.dk. Omkring Mønsted kalkgruber er der desuden en vandrerute, der ikke er afmærket, men som går rundt om gruberne. Til sidst er der en vandrerute på omkring 1 km ved Dybdal skov.

Regional cykelrute R20: Skiveegnen er på omkring 240 km i alt, hvoraf de 50 km ligger i Viborg kommune. Denne rute skærer gennem subregionen ved Birkesø, Stoholm og Mønsted Kalkgruber.

Der er en del fortidsfund samt beskyttede sten- og jorddiger omkring subregionen. Der er fundet rundhøje nær Daugbjerg, Mønsted, Smøllerup og Birkesø. Derudover er der en borg eller voldsted mellem Daugbjerg og Stoholm. Der er få fortidsminder samt sten- og jorddiger i selv subregionen, men mange umiddelbart udenfor området (se billede 16 og 17).

Billede 16. Oversigt over de beskyttede sten- og jorddiger (gule streger) samt fredede fortidsminder (røde prikker) i den nordlige del af subregion 39-1.

Billede 17. Oversigt over de beskyttede sten- og jorddiger (gule streger) samt fredede fortidsminder (røde prikker) i den sydlige del af subregion 39-1.

I forhold til jordbundstyper, så er den nordlige og midterste del af subregionen præget af humusjord og en del grovsandet jord, hvor den sydvestlige del af subregionen primært består af finsandet jord, en smule humus og lidt lerblandet sandjord. Den sydøstlige del af subregionen består primært af grovsandet jord.

Trusler mod områdets naturværdier

I området findes der i perioden 2016-2019 kortlagt omkring 142 ha lysåbne naturtyper. Ca. 1/3 af dem er i god til høj økologisk tilstand.

Naturtypen tør hede udgør omkring 52 ha i området og findes primært i den nordlige del samt på skrænterne nord for Mønsted. Tilstanden for tør hede er i de fleste tilfælde ringe til moderat på grund af manglende drift eller pleje, der betyder at arealerne er tilgroet med træer og buske. Der er også forekomst af invasive arter, som er med til at true naturtypen i området.

Rigkær udgør omkring 27 ha og findes bredt fordelt langs vandløbene i hele subregionen. Størstedelen af områdets rigkær er i moderat tilstand, hvilket skyldes dræning, afvanding og tilgroning med vedplanter og urter. En del af arealerne med rigkær er i god tilstand, da der her er den rette drift, der hindrer tilgroningen.

På omkring 22 ha findes der surt overdrev. Naturtilstanden af denne naturtype er opdelt i ca. 1/2 med god til høj naturtilstand og den anden halvdel har ringe til moderat tilstand, hvilket primært skyldes manglende drift, så der er sket en tilgroning med middelhøje urter og vedplanter.

Hængesæk udgør ca. 13 ha hvoraf godt 1/3 er i god tilstand. En stor del af hængesækkene er i moderat tilstand på grund af tilgroning med høje urter og vedplanter.

Derudover er der fundet enekrat med en naturtilstand, der er moderat på grund af manglende drift.

I den nordlige del af området er der en smule nedbrudt højmose, hvor størsteparten er i ringe naturtilstand på grund af afvanding og tilgroning med urter og vedplanter.

Omkring Mønsted kalkværk findes et kalkoverdrev med moderat til god tilstand. Den primære trussel for naturtypen er tilgroning på grund af manglende drift.

Der er fundet 10 kildevæld i området, som tilsammen udgør ca. 2 ha. Et enkelt kildevæld er i høj naturtilstand og er registreret som Paludella-væld. Derudover er ca. ½ af kildevældene i god til høj tilstand og resten er i moderat til ringe tilstand, hvilket primært skyldes tilgroning på grund af manglende drift.

I den nordlige del er der fundet områder med tidvis våd eng. Naturtilstanden er moderat på grund af afvanding og tilgroning.

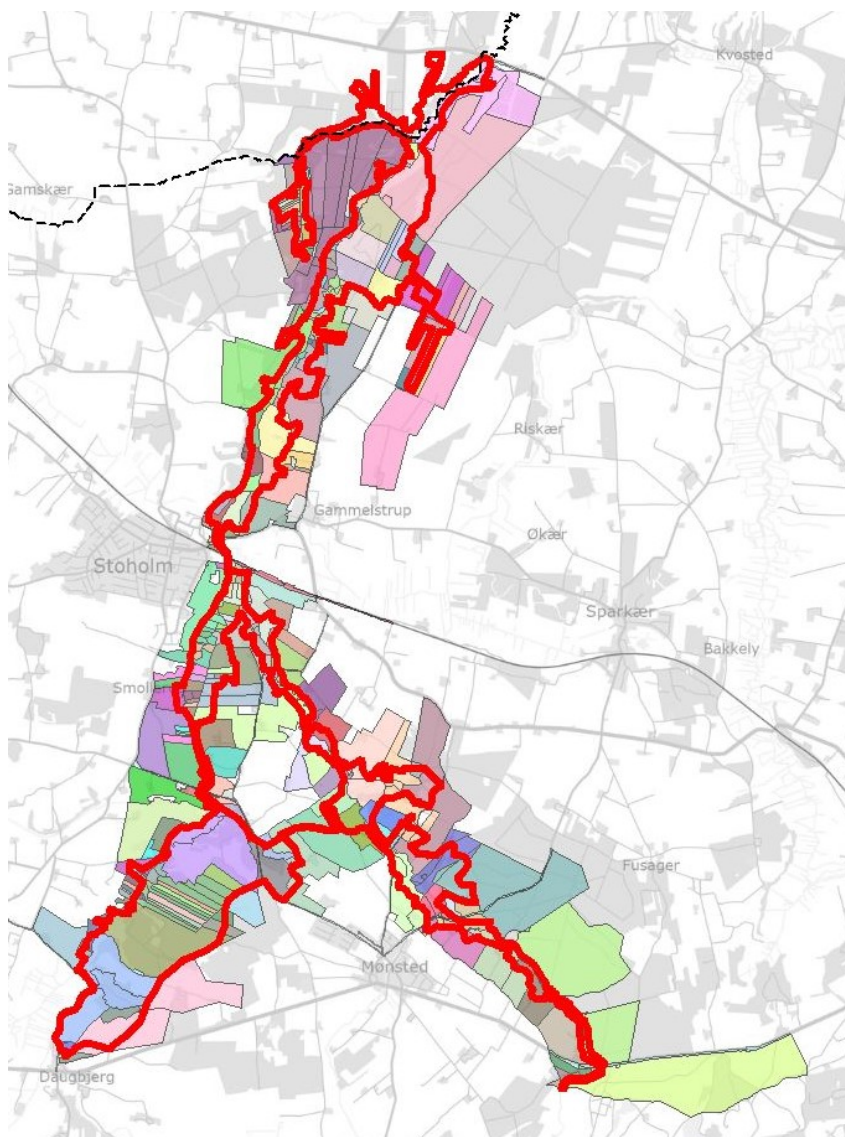
I Mønsted ådal er der registreret et enkelt mindre areal med våd hede. Her er naturtilstanden vurderet til at være god. Der er dog tegn på at afvanding i form af perifere eller ikke-funktionsdygtige grøfter og der er mangel på drift.

Nuværende pleje

En meget lille del af området drives med tilskud til slæt. Der er til gengæld flere områder, især i den midterste del nær Stoholm og Gammelstrup samt den sydlige del, hvor der er givet tilsagn til afgræsning. Det største sammenhængende areal med afgræsning findes i den nordlige del af området nordvest for Birkesø.

Ejerstruktur

Jordbro (Mønsted, Daugbjerg og Jordbro Å) - Subregion 39-1 er et stort område og der er over 100 lodsejere, der har arealer indenfor området (se billede 15). Der er en god blanding af både store og små matrikler og en del lodsejere har også matrikler udenfor subregionen. I Mønsted ådal er der flere større matrikler ejet af Forsvaret, hvor det er oplagt at kigge nærmere på naturplejen og muligheden for større sammenhængende arealer.

I den nordvestlige del af området har et større firma en række arealer, der ligger tæt sammen og som strækker sig et stykke udenfor selve subregionen. Der kunne være potentiale for forbedring af naturplejen på disse arealer, som også rummer hængesæk og rigkær i moderat til ringe tilstand.

Ligeledes er der flere områder, hvor det er samme ejer til matrikler, der ligger i forlængelse af hinanden og hvor der er interesse i at forbedre naturtypernes tilstand.

Billede 18. Ejerstrukturen i området, hvor hver ejer er markeret med en individuel farve. Den røde markering er selve subregionen (bilag 5).

Drift og driftshistorie

Den nordlige del af området er præget af skov med nogle tørre arealer og søer samt vandløb. Driften af dette område er derfor meget ekstensiv og der er ikke omdriftsarealer i området. Dog er et par af de omkringliggende arealer umiddelbart udenfor subregionen omdriftsarealer med vinterrug og vårbyg i 2019. Fem år tidligere var billedet nogenlunde det samme, men der var mere varieret afgrødevalg med kartofler, majs og vårbyg. Ejendomstyperne i det omkringliggende område er vest for de to plantager i nord præget af større svinebrug. Lidt længere mod syd er der en ejendom med får og et mellemstort kvægbrug.

Længere mod syd omkring Gammelstrup og Stoholm er der en del intensiv landbrugsdrift, hvilket fortsætter langs den nordlige side af Daugbjerg ådal. Der er en del større kvægbrugsejendomme omkring Gammelstrup samt en ejendom med får, en stor kvægeejendom og flere mellemstore kvægejendomme omkring Stoholm.

I området mellem Mønsted kalkgruber og Daugbjerg er der en del skov. Der er ikke større ejendomme med husdyr i området, men en del mellemstore kvægbrug vest for området. Ved Daugbjerg by er der et større kvægbrug.

Mønsted ådal er på den sydlige side præget af intensiv landbrugsdrift, hvor der på den nordlige side ligger en del skov. I selve ådalen er der større arealer med tørre naturtyper. Omkring Mønsted by ligger en række mellemstore kvægbrug, et enkelt stort kvægbrug og en ejendom med får.

Overordnet vision for området

Subregionen har en bred vifte af naturtyper med varieret naturtilstand. Det vil give mening at dele subregionen op i mindre områder for at målrette indsatsen. Derudover skal potentialet for at skabe større sammenhængende arealer, der indgår i naturpleje udvikles, så forvaltningen gøres mere rentabel og tilstanden for områdets naturtyper forbedres. Samarbejder mellem lodsejere skal faciliteres for at skabe mulighed for sammenlægning af arealer samt udvide omfanget af afgræsning i området.

Indledende overvejelser om de næste trin

Opdelingen af området bør ske i 3-4 delområder, hvor der indenfor hvert område opdeles yderligere i indsatsområder. Der skal primært lægges vægt på naturtyperne rigkær, kildevæld og surt overdrev samt muligheder for eventuelt at forbedre deres tilstand i områderne. Der bør dog også kigges lidt nærmere på mulighederne til forbedring af eller bevarelse af visse sjældne naturtyper som kalkoverdrev, tidvis våd eng, hængesæk og nedbrudt højmoser. I området mellem Mønsted kalkgruber og Daugbjerg kalkgruber er det oplagt at kigge nærmere på forekomsten af naturtyperne rigkær og kildevæld, da der kan være sket en udvikling og udbredelse af naturtyperne siden sidste registreringsperiode og der på nuværende tidspunkt er få udpegninger i området.

Interessentundersøgelse

Der er et par oplagte lodsejere, der bør kontaktes i området. Især lodsejere med store sammenhængende arealer, hvor der skal undersøges om lodsejerne er villige til at forbedre den nuværende naturpleje eller mangel på samme. Derudover er der mange områder, hvor naturtyperne har en ringe eller moderat tilstand, så der er akut behov for naturpleje, hvorfor lodsejerne bør kontaktes i området for at høre om interesse i opstart af rette naturpleje, samarbejde lodsejere imellem eller samarbejde med dyreholdere udefra, der kan hjælpe med naturplejen af lodsejernes arealer.

Idet Daugbjerg Kalkgruber er privatejede, vil det også give mening at høre disse lodsejere om deres vision for området omkring kalkgruberne, hvor der også er naturtyper, der har brug for pleje for at højne deres tilstand. Mønsted kalkgruber og områderne omkring er ejet af Naturstyrelsen, hvorfor det vil være nærliggende at rette henvendelse til dem for at høre om mulighederne for videreudvikling af tiltag de selv har igangsat.

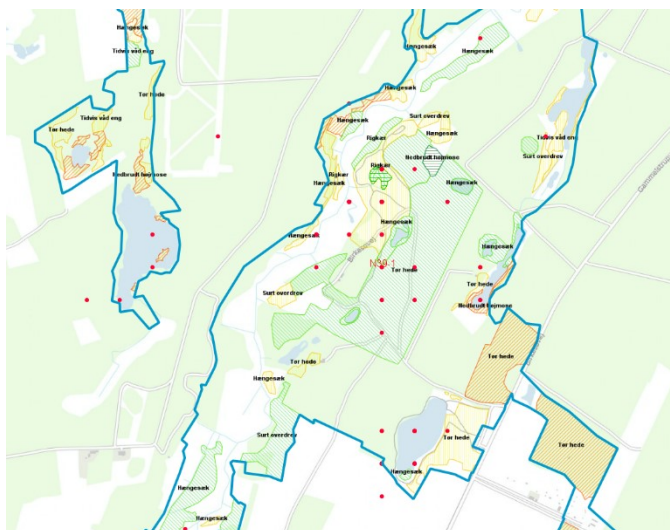
I flere områder indenfor subregionen kan det give mening at høre lodsejernes mening om stisystemer, da der allerede er kalk kaminoen og Sporet ved Smøllerup kirke, som vandreruter i området. Der kunne være potentiale for at forbinde nogle stisystemer eller oprette flere.

Idet der ikke er igangværende vådområdeprojekter eller lavbundsprojekter kan det også give mening at forhøre sig om lodsejernes mening om sådanne projekter. Der ligger f.eks. to fungerende dambrug i området, som bør inddrages fra starten.

Da hovedparten af arealerne ligger i Viborg Kommune, vil størstedelen af aktiviteterne også ske her. De to kommuner vil dog samarbejde om indsatserne i områderne tæt på kommunegrænsen, i det omfang der er sammenfald mellem lodsejere og/eller naturarealer over kommunegrænsen, eller det på anden måde giver mest mening at gennemføre aktiviteterne som en fælles indsats.

Botanisk forundersøgelse

Der er gjort en del sjældne plantefund i subregionen. I den nordlige del af subregionen er der blandt andet fundet maj gøgeurt, plettet gøgeurt og rundbladet soldug i området nordvest for Birkesø (billede 19). Omkring Mønsted kalkgruber er der blandt andet fundet skov-hullæbe, forskelligbladet tidsel og storfrugt vandstjerne. Omkring Daugbjerg kalkgruber er der f.eks. fundet hjortetunge, almindelig samt håret skjoldbregne og i Mønsted ådal er der blandt andet fundet plettet gøgeurt, bakke-gøgeurt og guldblomme. De sjældne arter er primært fundet i 2001-2004 og kigger man på fund tilbage i 1980'erne er der endnu flere sjældne arter fundet i områderne. Dette tyder på at der er potentiale for at de sjældne arter godt vil kunne genfindes eller genindvandre, hvis den rette pleje af arealerne bliver igangsat. En botanisk forundersøgelse vil kunne afklare hvorvidt de ønskede arter har genindfundet sig.

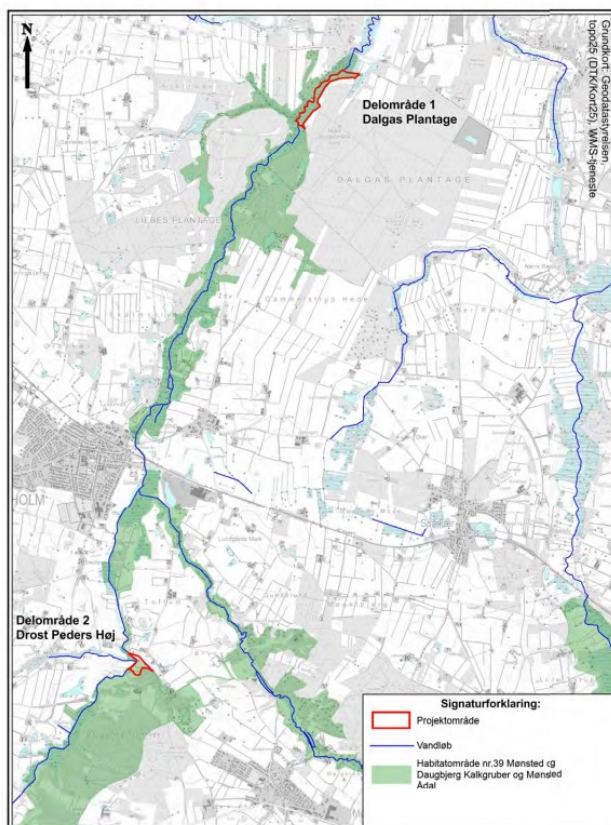

Billede 19. Fund af sjældne plante-arter (de røde prikker) i området ved Birkesø og Dalgas Plantage.

Hydrologisk forundersøgelse

I 2015 har Viborg kommune opnået tilskud til en forundersøgelse vedrørende naturlige vandstandsforhold i flere rigkær langs Jordbro Å i Natura 2000-område nr. 39, Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal. Der er udpeget to delområder indenfor Natura-2000 området. Delområde 1 ligger i Dalgas Plantage og delområde 2 ligger ved Drost Peders høj nordvest for Mønsted kalkgruber (se billede 20).

Billede 20. Delområder i den hydrologiske forundersøgelse fra 2015 er markeret med røde streger.

Indenfor delområde 1 er der yderligere opdelt i 3 mindre delområder (1a-c, se billede 21). Hele området består af heterogene kærparter langs med Jordbro Å. Der findes en række ældre grøfter, som kun i begrænset omfang er til at få øje på i dag og de er ikke funktionsdygtige. Der kendes ikke til dræning i området.

Indenfor delområde 2 er der yderligere opdelt i 2 mindre delområder (2a-b, se billede 22). Hele området deles af en bæk ved navn Harrestruplundgrøften. I 2a findes der sporadisk rigkærvegetation, hvorimod der i 2b ses områder med udpræget rigkærvegetation.

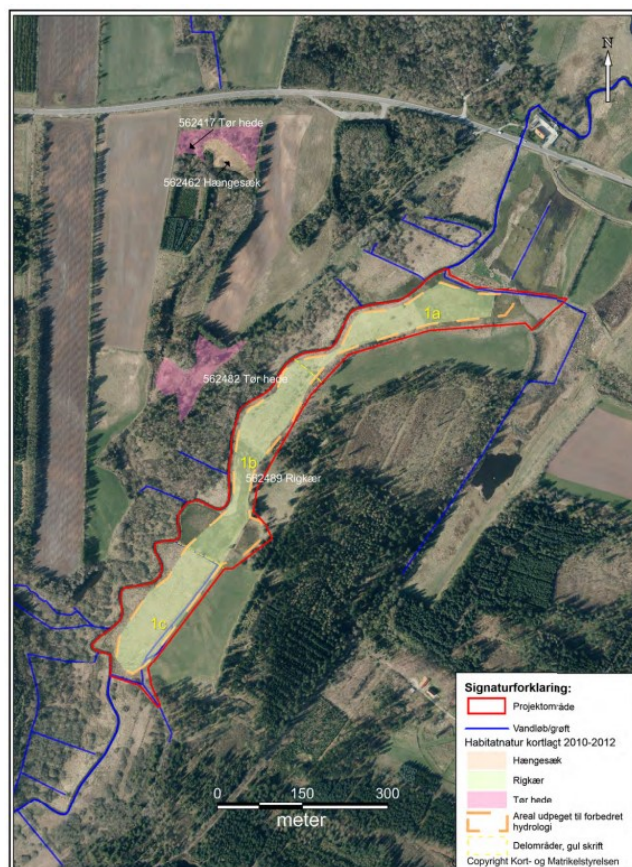
I både delområde 2 a og 2 b er der ikke tegn på unaturlige vandstandsforhold selvom der er sket udretning af vandløbet, været etableret dambrugsbassiner og tilstedeværelse af vejdæmning ved den østlige kant af området. Der foreslås en række tiltag, der kunne medføre forbedring i naturtyperne, især i delområde 2.

Derudover vurderes udpegningen af naturtyperne ikke at være dækkende ifølge den hydrologiske forundersøgelse.

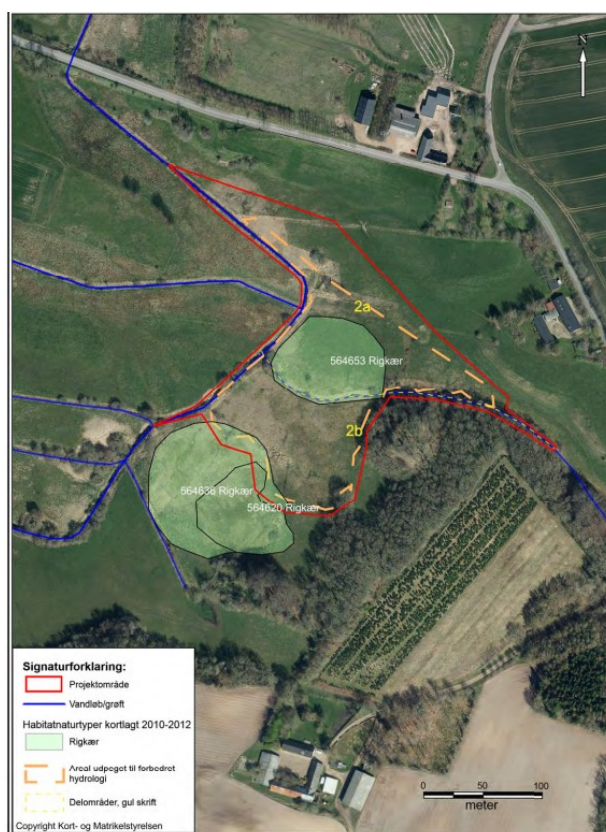
Følgende forbedrende tiltag er foreslået:

1. Hævning af grøftebunden i Harrestruplund-grøften og udlægning af gydegrus samt håndsten.
2. Ændring af passage for kvæg. I dag er passagen for snæver og der er derfor en stor mudderpøl. Overgangen kunne være en svellebro.
3. Hæve bunden på en dyb grøft i 2a.
4. Åbning af rørlægning opstrøms grøften i 2a.
5. Fjernelse af næringsholdigt dige langs gammel ørreddam.
6. Fjernelse af dobbelthege og i stedet kun have hege på ene side af grøft, så kreaturer kan afgræsse omkring grøften.

Billede 22. Delområde 2 i den hydrologiske forundersøgelse med underopdelingen 2a-b.

Billede 21. Delområde 1 i den hydrologiske forundersøgelse med underopdelingen 1a-c.

I 2018 har Den Danske Naturfond støttet et projekt i Viborg kommune, der beskytter rigkær og enge ved Drost Peders Høj. I projektet blev der på et 12 ha stort område genetableret naturlig hydrologi, sat nye infotavler op og forbedret stisystemer.

Da det kun er i de to afgrænsede områder hydrologien er undersøgt kan det give mening at se nærmere på hydrologien i andre dele af subregionen.

Billede 23. Riggær og eng-projektet ved Drost Peders Høj. Projektområdet er skraveret med blå.

Komplementære projekter

Viborg kommune har i 2021 fået tilsagn til realisering af et vådområdeprojekt ved Jordbro Å mellem Lånum og Daugbjerg på 64,5 ha. Anlægsfasen forventes at gå i gang i 2022. Projektet indeholder tiltag der vil forbedre den fysiske tilstand i Jordbro Å og Præstebækken, så de kan blive gyde- og opvækstområde for bl.a. ørred. Der vil ske genslyngning af vandløb, fjernelse af fiskespærringer og sløjfning af dræn som alt sammen vil resultere i et vådområde. Projektet ligger umiddelbart udenfor subregion 39-1 (se billede 24).

Billede 24. Projektområde for kommende realisering af vådområde projekt ved Jordbro Å og Daugbjerg.

Relevante aktioner

Følgende aktioner i NATUREMAN vurderes umiddelbart at være relevante for projektområdet:

A1: Forundersøgelser, interessekortlægning samt forberedelse af udbud

A2: Udarbejdelse af ansøgninger

C1: Etablering af afgræsning

C2: Rydning

C3: Etablering af hensigtsmæssig hydrologi

C4: Særlig artspleje

C9: Afsætning af kød fra naturpleje

D1: Monitorering af udvalgte habitatnaturtyper- og arter

E2: Information og formidling

E5: Naturpleje som driftsgren

Bilagsoversigt

1. Oversigtskort

2.1 Seneste kortlægning af habitatnatur (nord for jernbanen)

2.2 Seneste kortlægning af habitatnatur (syd for jernbanen)

3.1 Udpeget §3 natur (nord for jernbanen)

3.2 Udpeget §3 natur (syd for jernbanen)

4.1 Vandløb og grøfter (nord for jernbanen)

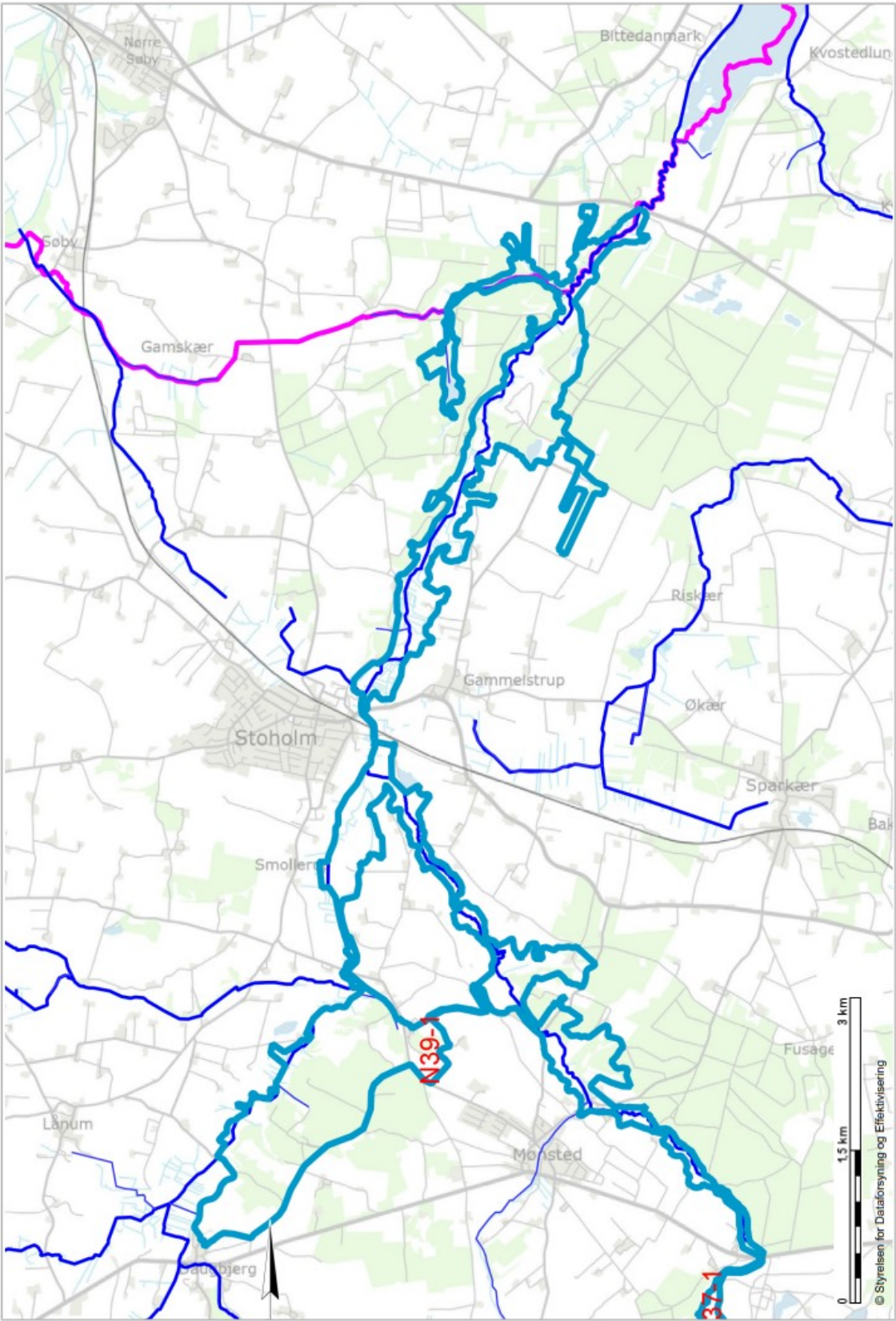
4.2 Vandløb og grøfter (syd for jernbanen)

5. Ejerstruktur

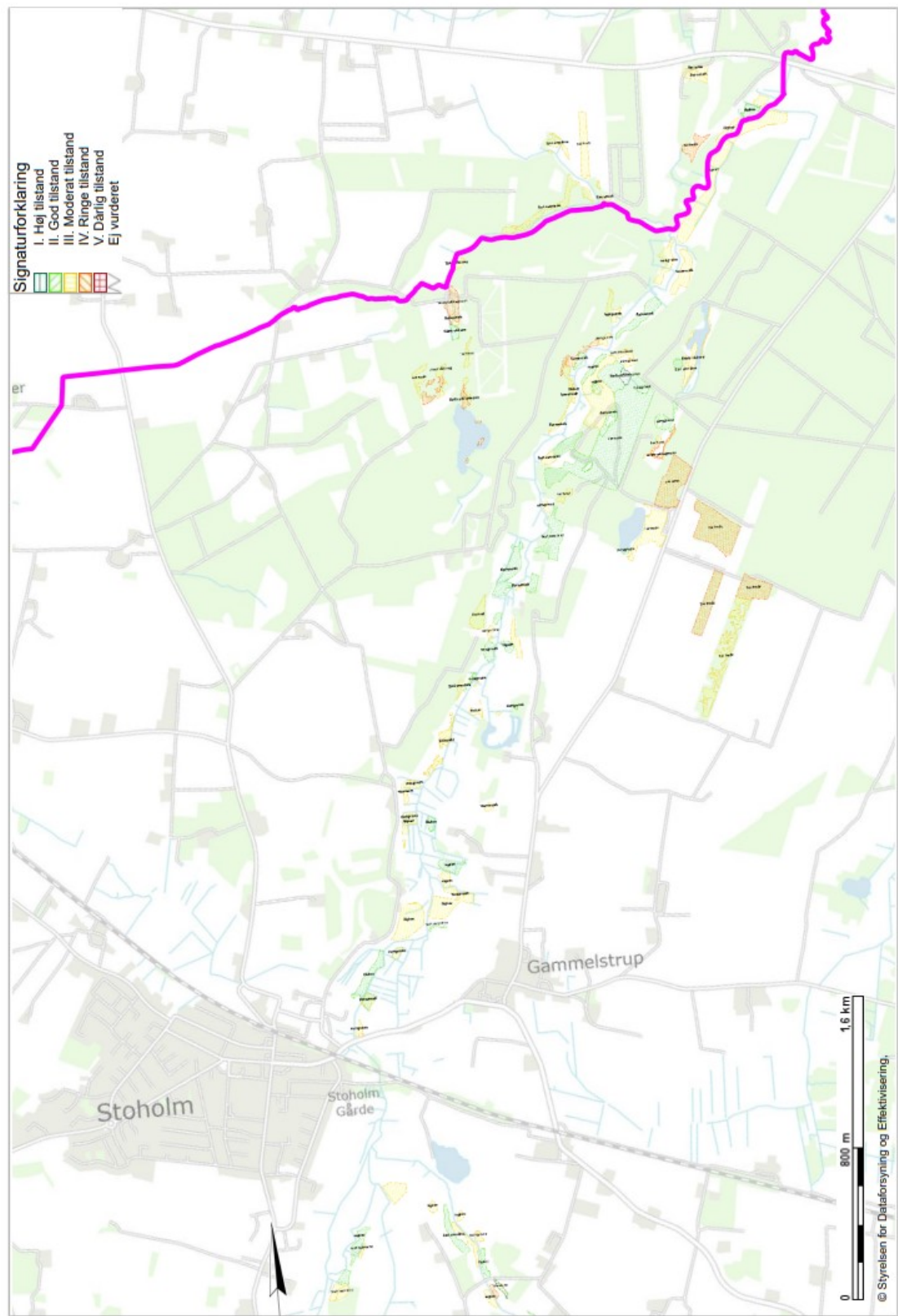
6.1 Afgrødekoder (nord for jernbanen)

6.2 Afgrødekoder (syd for jernbanen)

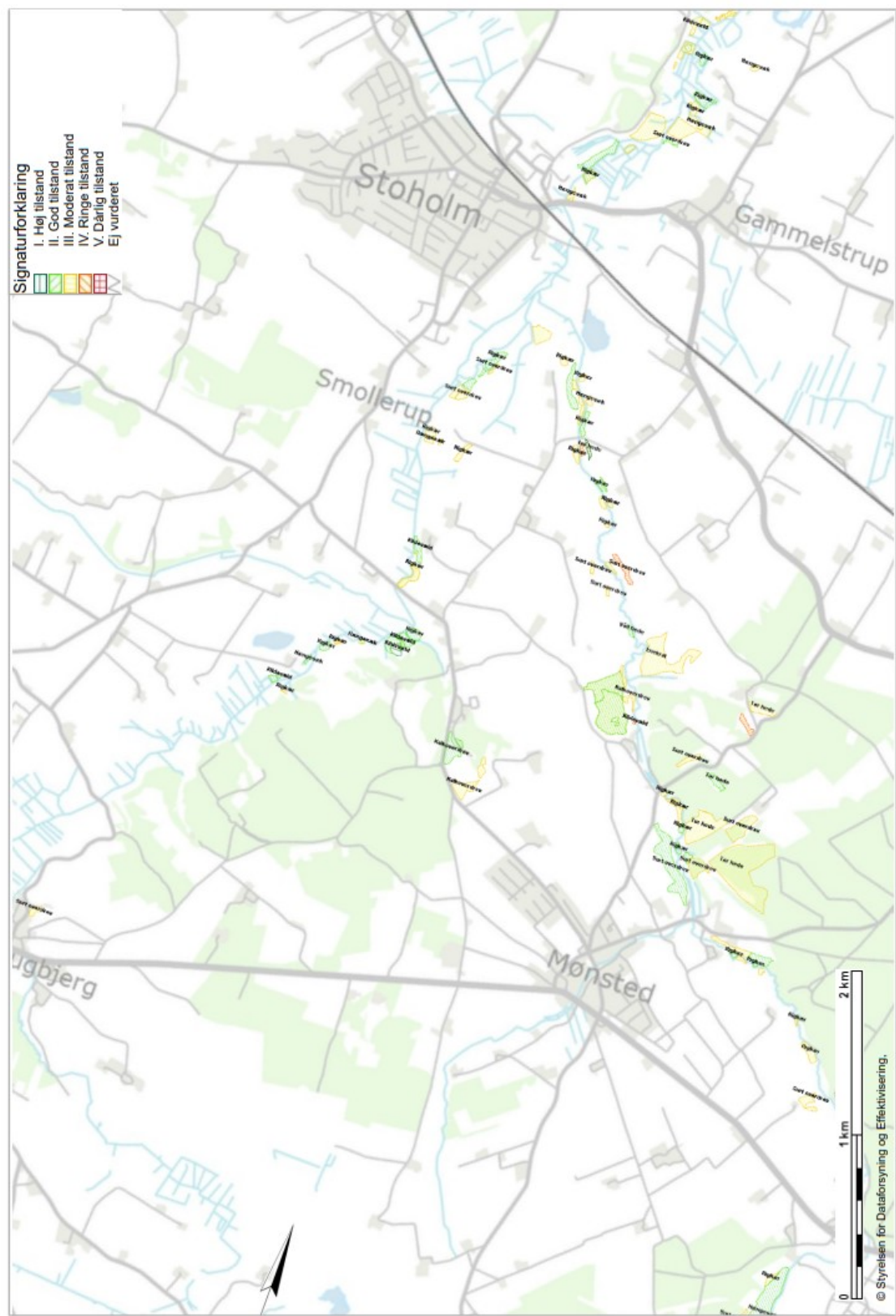
Bilag 1 Oversigtskort

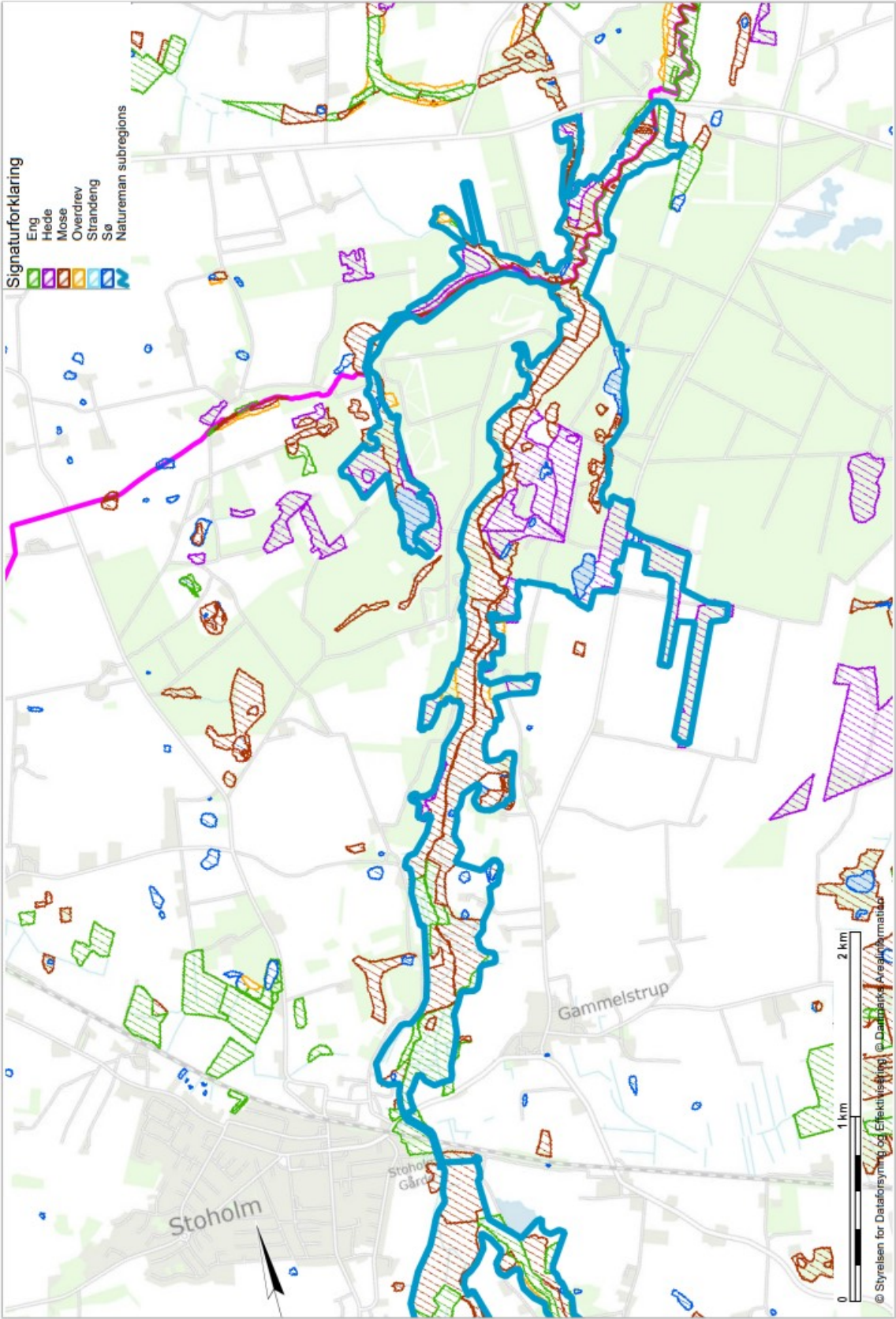
Bilag 2.1 Seneste kortlægning af habitatnatur (nord for jernbanen)

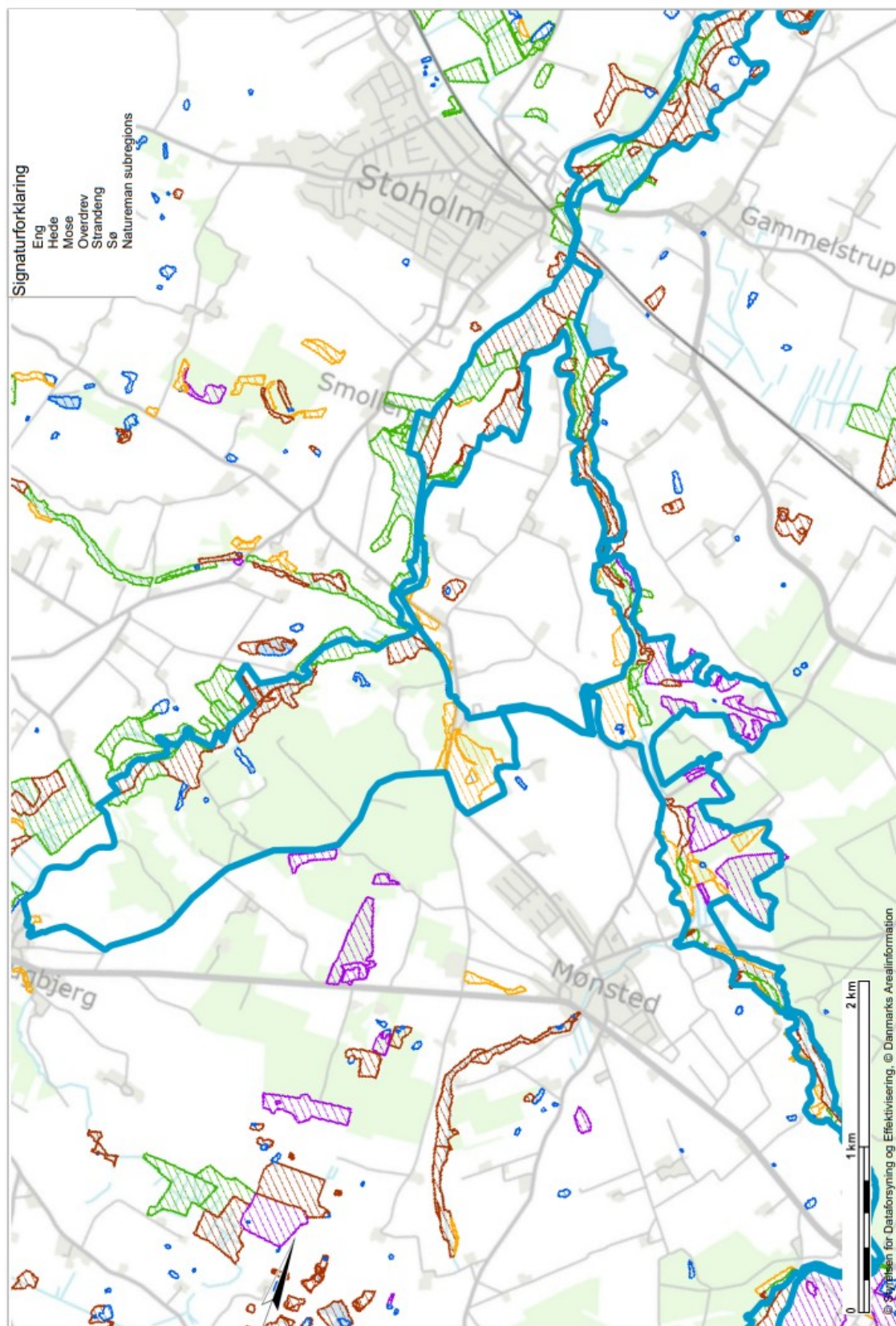
Bilag 2.2 Seneste kortlægning af habitatnatur (syd for jernbanen)

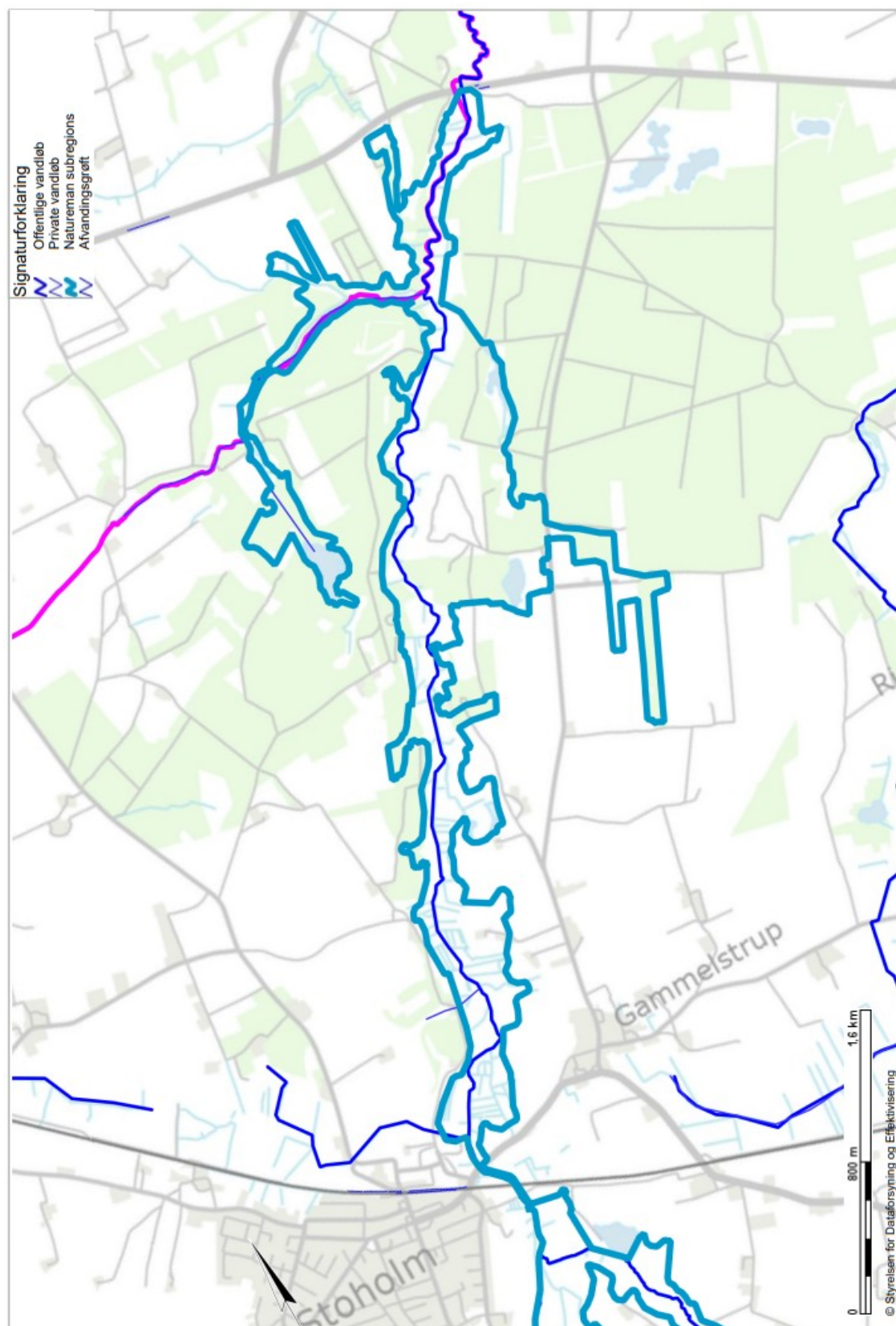
Bilag 3.1 Udpeget §3-natur (nord for jernbanen)

Bilag 3.2 Udpeget §3-natur (syd for jernbanen)

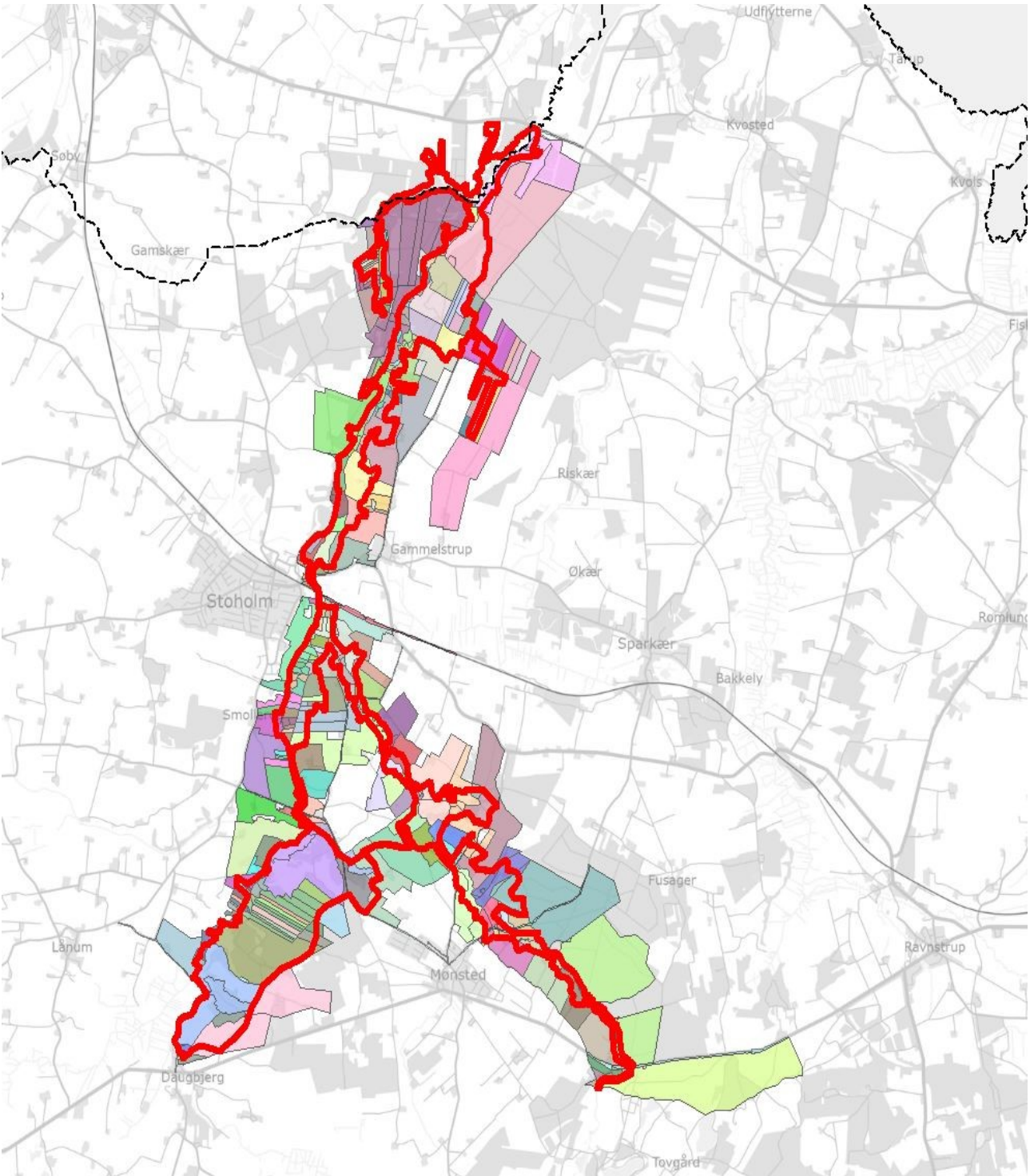
Bilag 4.1 Vandløb og grøfter (nord for jernbanen)

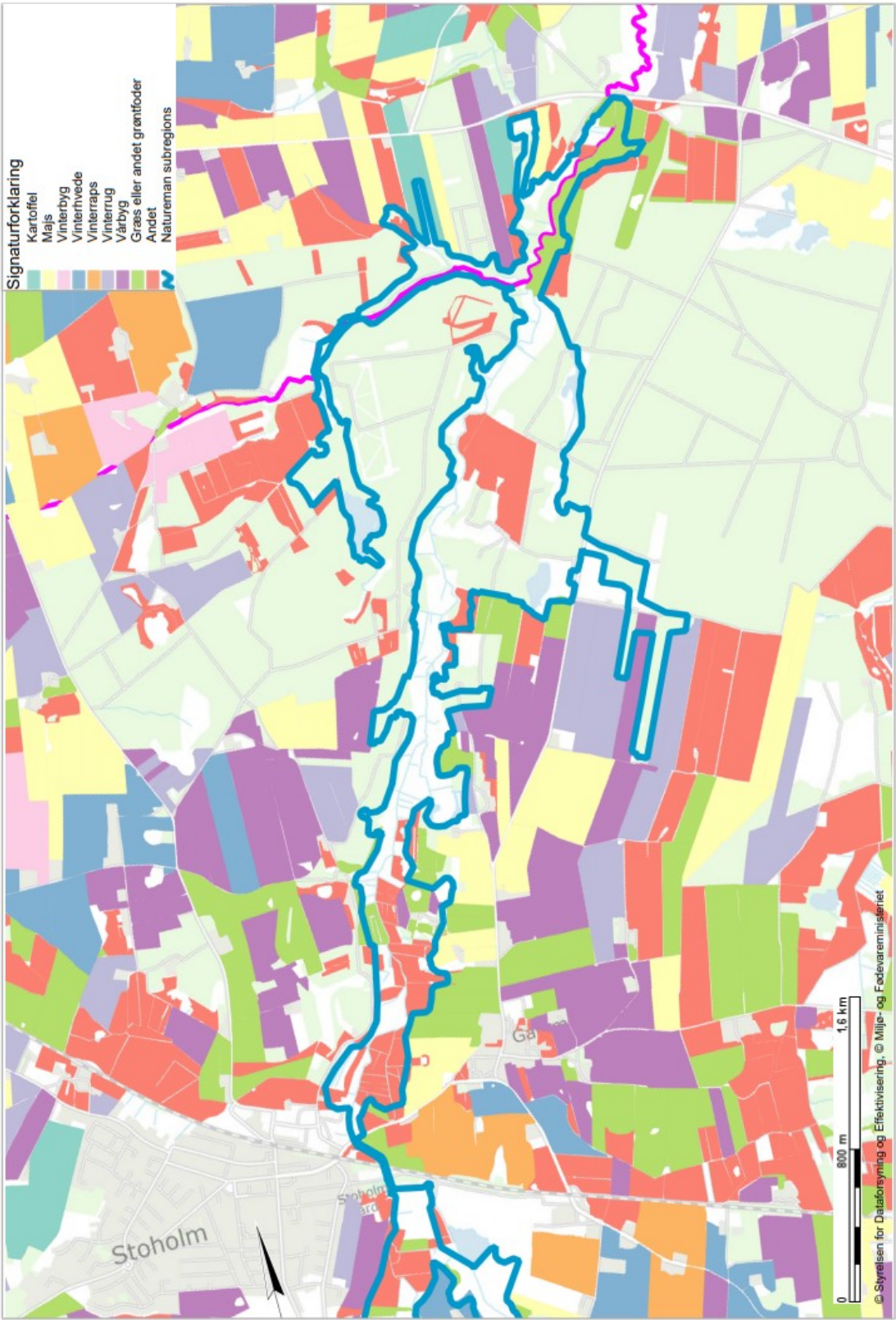
Bilag 4.2 Vandløb og grøfter (syd for jernbanen)

Bilag 5 Ejerstruktur

Bilag 6.1 Afgrødekoder (nord for jernbanen)

Bilag 6.2 Afgrødekoder (syd for jernbanen)

